

TER INLEIDING

Het *Zeeuwse Woordenboek* is het resultaat van een onderzoek, dat door de *Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek*, opgericht in 1928, sinds een dertigtal jaren is ingesteld. Het materiaal hierin verzameld, is op een klein deel na voor het eerst bijeengebracht en onder redactie van haar secretariaat geordend. Wel kon uit enkele plaatselijke woordenlijsten uit het laatste kwart der negentiende eeuw worden geput, doch veel groter is het aandeel van de leden en medewerkers, Zeeuwen of oud-Zeeuwen, die bijna zonder uitzondering zelf dialectsprekers zijn of het in hun jeugd waren. Hun medewerking heeft het mogelijk gemaakt, verspreiding en verscheidenheid van de woordenschat in het betrokken gebied vast te stellen.

ontstaan
van het
Zeeuws
woordenboek

Het onderzoek heeft zich uitgestrekt over de *Zeeuwse eilanden*, alsmede over *Goeree-Overflakkee* enerzijds, *Zeeuws-Vlaanderen* anderzijds, gebieden, die, op de grensstreek van Zeeuws-Vlaanderen na, ondanks duidelijke verschillen, als nauw taalverwant te beschouwen zijn. Met één uitzondering: het zgn. *Land van Hulst*. Dit vormt een taal-enclave in Zeeuws-Vlaanderen, waarvan het dialect, als sterk aan het Oostvlaams verwant, buiten het Zeeuwse taalgebied valt. Indien niettemin ook het Land van Hulst (met inbegrip van de strook Westdorpe—Nieuwnamen) in het onderzoek is betrokken en aldus de gelegenheid werd geopend voor een vergelijking, die van groot belang mag worden geacht, is dit te danken aan de langdurige, accurate medewerking van taalkenners uit deze streek.

gebied van
onderzoek

Voor het geven van een beeld ener streektaal is optekenen van de *woorden in hun lokale vorm en klank* een eerste eis. Hiernaar is gestreefd, maar in een weergave, die zo eenvoudig mogelijk is gehouden. Het bleek uitgesloten de plaatselijke klanknuances in een enigszins overzichtelijk fonetisch systeem onder te brengen, waarom is volstaan met een benaderen van de meest karakteristieke verschijnselen, door enkele conventionele tekens. Deze methode heeft, zo ze gebrekkig is — en dat is ze ongetwijfeld — althans het voordeel leesbaar te zijn. Bestudering ter plaatse van het gesproken woord met behulp van een bandopname zou in dit opzicht de enige afdoende methode zijn.

weergave
van vorm
en klank

Opgemerkt zij, dat onderzoek naar het *plattelandsdialect* voorop heeft gestaan. Wel zijn voor de vaststelling van het *woordgebruik* ook de steden ingeschakeld, maar aan de *taalverschijnselen* van het „Burgerzeeuws”, dat o.m. in Middelburg en Vlissingen sterk van de plattelandstaal afwijkt, is slechts in het voorbijgaan aandacht besteed.

De woordenschat van het onderzochte gebied is rijk, en niet minder belangrijk dan de *overeenkomsten* in het gehele of in bepaalde delen van dit gebied zijn *de verschillen* daarin. Schakelen we hierbij het Land van Hulst en de streek van Wdo.—Nwn., als niet tot dezelfde streektaal behorend, uit, dan nog treft *het verschil in taalschat* niet slechts van

belang van
overeenkomst
en verschil in
woordenschat

voorbeelden
en
uitdrukkingen,
uit de
volksmond
opgetekend

eigen karakter
eigen karakter
en
ontwikkeling
der woorden

folklore door
tekeningen
verduidelijkt

Franse
woorden,
in verband
met Zeeuwse
geschiedenis
Onderzoek
reikt terug tot
laatste kwart
19e eeuw

streek tot streek, van eiland tot eiland, maar ook binnen de grenzen daarvan en zelfs van dorp tot dorp. Door afwijkende benamingen van hetzelfde voorwerp, hetzelfde begrip, dezelfde eigenschap of werking leeft een overvloed van synoniemen in het gebied, wat in hoge mate bijdraagt tot de rijkdom en afwisseling in de streektaal.

Een woord, hoe interessant op zichzelf, door ouderdom, ontwikkeling, uitbeeldingskracht, *komt eerst ten volle tot leven in het zinsverband*. Dus zijn aan de woorden een aantal *idiomatische voorbeelden en uitdrukkingen* toegevoegd, gelijk ze in de volksmond leven. Het hangt van ieders persoonlijke instelling af, of hem daarin de aspecten van *vormleer en syntaxis*, dan wel die van *volkswijsheid en volksbumor* — vaak niet fijn, maar steeds raak — interesseren. Beide zijn daarin aanwezig.

Wie *streektaal* zegt, zegt *volkstaal*. Als in elke volkstaal worden ook in Zeeuws dialect dingen en verrichtingen bij hun naam genoemd, die in „beschaafd milieu” taboe zijn; de begrippen ruw en triviaal liggen er anders. Hiermede is in dit woordenboek rekening gehouden. De grens anders te trekken zou zowel folkloristisch als taalkundig onjuist zijn, omdat daarmee oude woorden en karakteristieke verschijnselen verloren zouden gaan.

Men zal in dit werk vaak woorden aantreffen, die *in vorm* niet of nauwelijks van de algemeen-Nederlandse verschillen. Maar daartegenover openbaart zich of een *verschil in betekenis, in gevoelswaarde*, of het blijkt, dat het woord, uit een gelijke grondbetekenis, een *geheel eigen ontwikkeling* heeft doorgemaakt.

Met uitdrukkingen en zegswijzen naderen we *het gebied der folklore*, dat inderaad wordt betreden bij de behandeling van de namen der klederdrachten in hun onderdelen, van kinder- en volksspelen, trouw- en begrafenisgebruiken, van landbouw- en ambachtstermen, waarvan zoveel tot een voorbijgegaan tijdperk behoren. Het is vooral in verband met deze categorie, dat *illustraties naar de oorspronkelijke tekeningen van de Zeeuwse kunstenaar J. Prince* zijn opgenomen.

Een geheel eigen plaats nemen *de Franse woorden* in. Vele oorzaken, historische en culturele, hebben ertoe geleid, dat deze vreemdelingen burgerrecht hebben gekregen; hun opname in de streektaal is met verschillende fasen der Zeeuwse geschiedenis verbonden.

Globaal genomen omspannt het Zeeuws Woordenboek een periode, lopend *van het laatste kwart der negentiende eeuw tot heden*, de leeftijd der medewerkers varieert van 15 tot 80 jaar, zodat de verzamelde woordenschat niet slechts door de negentiende-eeuwse woordenlijsten, maar ook door de herinnering der oudere medewerkers tot in het laatste kwart van de vorige eeuw teruggaat.

Ofschoon van nature behoudend, is ook de streektaal aan verandering onderhevig, zowel t.o.v. woordenschat als van taalverschijnselen. Wat dit laatste aangaat, is bv. het langzame verdwijnen van de palatisering van de a-klank op de Z.eil. karakteristiek. Plaatselijk en individueel veroorzaakt hier de neiging tot aanpassing een soort tweetaligheid: een plattelander zal tegenover een burger zich van de a-(ao-)klank bedienen, terwijl hij palatiseert als hij „onder ons” is. Bij veelvuldig voorkomende woorden dringt niet gepalatiseerde klank ook in

het laatste geval door. Men hoort bv. op Walcheren thans bij plattelanders even vaak *ja (jao)* als *jae*. Ook geheel andere oorzaken kunnen van invloed zijn geweest. Dat bv. *vader* geen gepalatiseerde vorm kent, vindt waarschijnlijk zijn oorsprong in de bijbelse associatie van dit woord, tegenover het gemeenzame *vaer*. Dat in dit werk aan de oude vormen voorrang is verleend, ligt voor de hand.

Gelijk elke enquête is ook het Zeeuws dialectonderzoek afhankelijk geweest van de medewerking van het ogenblik en deze was over een zo lange tijdsduur uiteraard wisselend. De aangetekende vindplaatsen zijn dus mogelijk voor uitbreiding vatbaar, niet alle verschijnselen kwamen misschien voldoende naar voren; hiaten in de medewerking in de ongunstige oorlogsjaren en vlak daarna, door evacuatie ontstaan, konden niet altijd worden achterhaald. Toch menen we dat in de meeste gevallen nuttige en betrouwbare gegevens verkregen zijn, bij een globaal aantal van 65 medewerkers, die het gehele gebied bestrijken.

Hoewel niet het werk van geleerden, komt deze uitgave rechtstreeks uit de „vakkringen” van kenners en liefhebbers van de plaatselijke taal voort. Moge ze enerzijds ingang vinden bij hen, die de vergelijkende studie der Germaanse dialecten beoefenen, anderzijds genoeg verschaften aan allen, Zeeuwen en niet-Zeeuwen, aan wie taal en gebruiken van deze streken lief zijn.

Door subsidies van de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek, van de provincies Zeeland en Zuid-Holland is de verschijning van het *Zeeuws Woordenboek* mogelijk geworden. Hier past een woord van oprechte dank namens de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek aan deze instanties voor hun krachtige financiële steun. Dat Z.W.O. bovendien de voortzetting der enquête door een jaarlijkse subsidie mogelijk maakte, toen deze in 1952 dreigde vast te lopen, wordt hier met erkentelijkheid vermeld. Niet minder dank is verschuldigd aan allen, die als leden of begunstigers het onderzoek sinds jaren hebben gesteund.

Anderzijds zij hier met grote waardering melding gemaakt van de aanmoediging uit taalgeleerde kringen in Nederland en België ontvangen.

Achter dit werk, dat uit drie delen zal bestaan, zal een volledige lijst der medewerkers worden geplaatst. Hier moge worden volstaan met een hartelijk woord van dank aan allen, die jarenlang hun tijd en moeite gaven voor het onderzoek en in 't bijzonder aan hen, die, behalve door de invulling der dialectlijsten, door de inzending van woordmateriaal het werk steunden. Enigen stelden daarbij eigen, omvangrijke verzameling ter beschikking. Het zij geoorloofd in verband hiermee de grondige kenner van het Goerees dialect, de heer F. den Eerzamen thans reeds met name te noemen, en wijlen Dr. J. J. de Hullu en J. J. Kreune met dankbaarheid te herdenken.

Domburg, augustus 1964

Ha. C. M. Ghijsen

Subsidiëring
van deze
uitgave

EEN WOORD BIJ DE DERDE OPLAAG

Allereerst wil ik mijn vreugde uitspreken over de durende belangstelling voor het „Zeeuws Woordenboek”, waarvan deze nieuwe oplaat het resultaat is.

Tevens vestig ik de aandacht op de gedeeltelijke omwerking van het voorwerk (blz. vii — x) en van de bijschriften der dialectkaartjes (blz. xiv-xxviii), die op bepaalde punten verduidelijking of aanvulling behoeften.

Het voorstel tot deze omwerking is uitgegaan van het Instituut voor Dialectologie te Amsterdam; voor de verklaring der Zeeuwse klanken is thans gebruik gemaakt van de terminologie, zoals die in de laatste druk der *Foniek* van B. van den Berg is gebezigd (6e druk, 1972).

Zonder de voortdurende aandacht en medewerking door mevrouw dr. Jo Daan verleend, had ik deze omwerking, hoezeer ik ook zelf van het nut overtuigd was, nooit aangedurfd. Mijn hartelijke dank hiervoor!

Moge deze poging verhelderend werken en aan de bestudering der Zeeuwse taalverschijnselen in het groot verband der vergelijkende dialectstudie, zij het in bescheiden mate, ten goede komen.

Domburg, september 1974

Ha. C. M. Ghijsen

SPELLING

Voor zover mogelijk zijn de Nederlandse spellingtekens gebruikt. Overigens wordt gebruik gemaakt van enige conventionele (niet-fonetische) tekens, waarvan de verklaring hieronder volgt. In gevallen dat een woord verschillende plaatselijke vormen vertoont, wordt uitgegaan van de vorm der Zeeuwse eilanden (c.q. Walcheren), dan volgen die van Zeeuws-Vlaanderen (Z.V.W.; L.v.Ax.; L.v.H.); Goeree-Overflakkee.

§ 1

Klinkers¹⁾

Algemene opmerking: dubbele punt achter het letterteken geplaatst duidt lange klank aan.

1. *ae* (*ae:*) = open voorklinker.
2. *ao* (*ao:*) = meer of minder geronde achterklinker. Opmerking: deze klank varieert plaatselijk van die in Eng. *all*, *draw*, tot die in Hgd. *Grab*.
3. *â* = open achterklinker (A. N. *pad*, *mak*, soms iets opener). Dit teken wordt slechts gebezigd in *die* posities, waarin de equivalente klank in A. N. *niet* voorkomt, bv. aan het wordeind, tengevolge van afval v. eindmedeklinker. Anders *a*.
4. *é* = half gesloten voorklinker, gebezigd in *die* posities, waarin deze klank in A. N. *niet* voorkomt (zie 3.). Anders *e* (*ee*), als A. N. (*leven*, *leef*).
5. *è* = half open voorklinker (A. N. *pet*, *dek*), gebezigd indien dit ter verduidelijking nodig is (zie onder 3.) en in gevallen dat, als vóór *l* of *r*, de klank iets gerekt is (verg. Frans *elle*).
6. *êê* = half gesloten voorklinker, liggend tussen A. N. *ee* vóór *r* en *ie*; soms met naslag. Treedt op waar A. N. *e* (*e*) heeft uit oorspronkelijke tweeklank.
Nota bene. Hetzelfde teken *êê* is gebezigd ter aanduiding van deze dialectklank vóór *r*, die overeenkomt met de Nederlandse klank in deze positie. Voor gevallen, dat in dialect oorspronkelijke tweeklank als *ei* optreedt, zie *bleik*; *deil* (plank); *teiken*; *vleis*.
7. *ə* = onduidelijke klank. Dit teken is gebezigd in gevallen van svara-bhakti, klankverzwakking en als naklank bij rekking van voorafgaande vocaal.
8. *î* = korte, half gesloten voorklinker, iets minder gesloten dan 4 (A. N. *pit*, *lik*): gebezigd indien dit ter verduidelijking nodig is (zie onder 3.). Opmerking: In plaatselijke voorbeelden komt deze klank lang voor, in voorbeelden geschreven *î* of *êê*.

¹⁾ In deze § is Land van Hulst en Z.dl. niet behandeld, zie hiervoor § 2.

9. *ie* = gesloten voorklinker (A. N. riet, lief). Nota bene: deze klank correspondeert als regel met A. N. *ij*.
10. *ie:* = lange, gesloten voorklinker, vaak met naslag: *ie:ə*. De klank is te vergelijken met A. N. *ie-vóór-r*. Nota bene: *ie:* gaat in het Woordenboek aan *ie* vooraf.
11. *ò* = half open achterklinker (A. N. tot, bok); gebezigd indien dit ter verduidelijking nodig is (zie onder 3.).
12. *o* (*oo*) = half gesloten achterklinker (A. N. wonen, boot). Voor deze klank kent dialect in een aantal gevallen *eu* (uitspraak als A. N. *eu*), bv. in *deu(r)* (vz); *'eunieng*; *meulen*; *veugel*; *wennen*; *veure* (ploegvoor), zie W.Z.D. t. pl.
13. *òò* (*oa*) = half gesloten of half open achterklinker, soms met naslag. Vertegenwoordigt A. N. *o(o)*, die ontstaan is uit oorspronkelijke tweeklank. In het algemeen zijn twee gevallen te onderscheiden: 1. vóór dentaal medeklinker en aan het wordeind; 2. vóór labiale en velare medeklinker. In geval 1. is de klank te vergelijken met die van A. N. *oo-(o)-vóór-r* (door, boren). In geval 2 komt plaatselijk dezelfde klank voor als in geval 1, soms met naslag; elders is de klank ongeveer gelijk aan die van 12. Zie nader de kaartjes IX en X.
Nota bene. Hetzelfde teken *òò* is gebezigd voor de dialectklank vóór *r*, die overeenkomt met de Nederlandse klank in deze positie.
14. *oe:* = lange gesloten achterklinker, vaak met naslag: *oe:ə*.
15. *ú* = half gesloten middenklinker (A. N. put, ruk), gebezigd, indien ter verduidelijking nodig (verg. 3.).
16. *uu* (in open lettergreep *u*) = gesloten geronde voorklinker. Indien ter verduidelijking nodig is *ú* geschreven. Opmerking. Deze klank correspondeert als regel met A. N. *ui*, in bepaalde gevallen met A. N. *ij*. Verlenging verschijnt alleen vóór *r* en *w* (*u:*; *uu:*).
17. *ui*. Uitspraak als A. N. Deze vrij zeldzame dialectklank komt niet voor, waar A. N. *ui* heeft ontstaan uit oudere *uu* (oorspronkelijke lange *oe*). Plaatselijk nadert de uitspraak tot *eu*-klank.
18. a. *ou* als in A. N. gespeld *ou*.
b. *au* als in het A. N. gespeld *au*; de uitspraak van het eerste element is meer a-achtig. Opmerking. Plaatselijk wordt dit eerste element uitgesproken als open voorklinker, geschreven *aeuw*, *íw*. Zie kaartje III.

§ 2

Betreffende Land van Hulst en zuidelijk deel van Z.V.O.

Het in § 1 sub. 9, 10, 16 opgemerkte geldt niet voor bovenvermeld gebied.

1. (verg. 9.) Diftong *ij* komt aldaar dialectisch voor. Te onderscheiden is een ij-(ai-)gebied: Land van Hulst en een gebied met half open voorklinker (geen diftong) (zie kaartje).
2. (verg. 10.) Lange *ie*-klank komt niet voor, behalve, als in A. N., onder invloed van volgende *r*. Gesloten voorklinker (die kort is) komt overeen met A. N. *ie* (riet, lief).
3. (verg. 16.) Gesloten geronde voorklinker (die kort is) komt niet voor. Inplaats daarvan hoort men diftong (ui- of ui-achtige klank). Aan-

tekening: De in Z.dl. optredende úu-klank is een gesloten geronde voorlinker, iets meer open dan *u*, iets minder gesloten dan *eu*.

§ 3

Medeklinkers

In het algemeen geeft hier het gebruik der Nederlandse spellingtekens geen aanleiding tot opmerkingen. Nadere verklaring behoeft de rangschikking der woorden onder *G* en *H*, welke in het woordenboek is gevolgd.

G

De uitspraak van deze medeklinker is zeer genuanceerd. Ze wisselt van duidelijke, hoewel zachte (velare) g-klank tot zuivere h, naar gelang van de positie in woord en zin, terwijl ze bovendien plaatselijk en zelfs individueel verschillend is. Met dit verschijnsel is in de *voorbeelden* zo goed mogelijk rekening gehouden, *niet* echter bij de *rangschikking* der woorden. *Onder de letter G zijn dus gerangschikt alle woorden, waarvan bij vergelijking met A. N. (of eventueel andere talen) vaststaat, dat ze met G beginnen.*

H

H wordt niet uitgesproken, uitgezonderd op Goeree-Overflakkee. Om praktische redenen zijn echter de woorden, waarvan bij vergelijking met A. N. (of eventueel andere talen) vaststaat, dat ze met *H* beginnen, onder deze letter bijeengebracht, met de aanduiding ' = stomme h. (bv. 'aerd: haard; 'ond: hond).

Nota bene. Uitspraak van *h* als *g* (bv. *gond*: hond; *guwelyk*: huwelijk) komt uitsluitend voor, wanneer een dialectspreker tracht „Hollands" te spreken. Deze uitspraak komt dus als dialectverschijnsel niet in aanmerking.

Andere medeklinkers

De talrijke dialectverschijnselen in verband met andere medeklinkers als bv. afval, uitval, beïnvloeding van voorafgaande klinkers, komen bij de plaatselijke vormen ter sprake. Voor enkele, zeer markante verschijnselen, als uitval van *r* vóór *s*, zie kaartje XV.

§ 4

Meervouds- en verbuigings-n

De meervouds-n van zelfstandige naamwoorden wordt duidelijk gehoord. Uitzondering: sommige stadsdialecten en Oost-Flakkee.

Buigings-n der lidwoorden enz. komt bij mannelijke substantiva zowel in nominatief als in verbogen nvl. voor. Dit is het geval als het volgende woord begint met klinker, *b* of *d*, bv. *d'n ouwe man is dóód*; *is d'n baos tuus?*; *d'n dokter komt*. Waar *h* wordt uitgesproken (zie § 3 H) geldt dit eveneens, verg. o.a. in art. 'emel (329) het voorbeeld: *as d'n hemel valt...*: Gdr.; Ogp.

§ 5

n-uitgang bij werkwoordsvormen

In verband met optredende verschillen in delen van het behandelde gebied moet onderscheid gemaakt worden in: a. meerlettergrepige werkwoorden; b. eenlettergrepige werkwoorden (doen, gaan enz.).

1. n-uitgang in infinitief, sterk verl. dw. en meervoud t.t. en v.t. in de gevallen a. en b. is hoorbaar in: oostelijk Zuid-Beveland en Zeeuws-Vlaanderen.

In geval a. ontbreekt n-uitgang: westelijk-Zuid-Beveland, overige Zeeuwse eil.; Goeree; Overflakkee. In geval b. ontbreekt n-uitgang in dezelfde posities: Z.eil. (als sub a); Goeree. — West-Flakkee kent het verschijnsel omstr. 1900, m.n. Mdh.; Smd., nog volledig; sedert terugwijkend voor vormen met n-uitgang (*gae/gaen; gegae/gegaen* enz.). In Oost-Flakkee is in geval b. n-uitgang hoorbaar in alle posities, uitgezonderd meerv. v.t.

2. n-uitgang in de substantivisch gebruikte infinitief is hoorbaar in a.: overal behalve in Oost-Flakkee, in b.: overal, ook in Oost-Flakkee.
3. n-uitgang in infinitief, voorafgegaan door te (gerundium) is overal hoorbaar met uitzondering van Oost-Flakkee in a; inclusief Oost-Flakkee in b. Aant. In staande uitdrukkingen komt nog gerundium voor op *e(ne)*. Zie voorbeelden bij N. Alg. Opmerkingen (blz. 609). Nota bene. Voor de verwijzing naar meerv. der znw. op deze blz. (laatste alinea r. 2) te lezen: verg. § 5. blz. x.

§ 6

Oude e-uitgang van substantiva enz.

Een groot aantal vrouwelijke en een beperkt aantal mannelijke substantiva hebben de e-uitgang, zoals in het Middelnederlands het geval is; hetzelfde doet zich voor bij zelfstandig gebruikte telwoorden, adjectiva (als naamw. deel v. h. gezegde) en adverbia. Dit verschijnsel geldt voor het gehele gebied, uitgezonderd de steden, Land van Hulst en Oost-Flakkee, terwijl het in het oostelijk deel van Tolen sterk is afgesleten. Verwaarlozing van e-uitgang tengevolge van „niet vrije” positie in de zin komt over het gehele gebied voor.

Het bovenstaande geldt ook voor e-uitg. in de vervoeging, 1e p. enk. t.t. Plaatselijk komt in deze positie *-en*-uitg. voor.

§ 7

Voorvoegsel van het verleden deelwrd.

Hierbij zijn twee typen te onderscheiden: *ge-* en *e-*. *Ge*-gebieden zijn: Walcheren (beh. Wkp.); T.; Phi.; Z.V.W. en O.; Overflakkee. *E*-gebieden zijn: Wkp.; Zuid-Beveland; Schouwen-Duiveland; Goeree. Noord-Beveland kent beide vormen, (*e*-voorvoegsel bij ouderen). Nota bene: Bij werkwoorden aanvangend met klinker of (stomme) *b* wordt op Sch.-D., een enkele maal ook op Z.B., het voorvoegsel geheel verwaarloosd.

LIJST VAN AFKORTINGEN

Eilanden, streken

D.: Duiveland
G.: Goeree
L.v.Ax.: Land van Axel
L.v.H.: Land van Hulst
N.B.: Noord-Beveland
Of.: Overflakkee (zo nodig is onderscheid gemaakt tussen West-fl(akkee) en Oost-fl(akkee))
Sch.: Schouwen
T.: (Tolen, eiland)
W.: Walcheren
Z.B.: Zuid-Beveland
Z.dl.: zuidelijk deel v. Z.V.O., tussen Wdo. en Nwn.
Z.eil.: Zeeuwse eilanden
Z.V.W.: Zeeuws-Vlaanderen, westelijk deel
Z.V.O.: Zeeuws-Vlaanderen, oostelijk deel.

Bleek een woord of uitdrukking bij alle inzenders van een eiland of streek bekend, dan wordt dit achter het woord aangeduid door een van bovenstaande afkortingen, zonder nadere vermelding der vindplaatsen; bij minder algemene bekendheid worden de plaatsnamen genoemd in de hierachter volgende afkortingen.

Aanduiding van plaatselijke verschillen in vorm en klank

Deze verschillen bij elk woord, elke uitdrukking, waarvan de verspreiding is aangetekend, in bijzonderheden weer te geven, was onpraktisch en niet noodzakelijk. In de eerste plaats kon, waar sprake is van een woord met zijn samenstellingen en afleidingen, naar het simplex worden verwezen, waar de plaatselijke vormen worden behandeld. In de tweede plaats berusten een aantal plaatselijke verschillen op regelmatig voorkomende klank- en taalverschijnselen. De voornaamste hiervan zijn in deze inleiding in § 1—7 aangegeven of worden op de klankkaartjes verduidelijkt. Met verwijzing naar deze paragrafen, resp. kaartjes, is in het woordenboek met de aanduiding m.m. (*mutatis mutandis*) volstaan ter aanduiding van plaatselijk afwijkende vormen.

Plaatsnamen

A

Aag.: Aagtekerke
Adb.: Aardenburg
Aj.: Anna Jacoba
Amd.: Arnemuiden
Anl.: Annaland
Atm.: St. Anna ter Muiden
Ax.: Axel
Azn.: Achthuizen

B

Bgk.: Biggekerke
Bh.: Burgh
Bks.: Breskens
Bld.: Baarland
Bns.: Bruinisse
Bsl.: Borssele
Bto.: Battenoord
Bvt.: Biervliet
Bwh.: Brouwershaven
Bzl.: Biezeling

C

Cz.: Cadzand
Cg.: Clinge
Col.: Colijnsplaat

D

Dl.: Dirksland
Dob.: Domburg
Dsr.: Dreischor
Dw.: Driewegen

E

Ekz.: Elkerzee
Elm.: Ellemeet
Ewd.: Ellewoutsdijk

G

Gap.: Gapinge
Gde.: Groede
Gdr.: Goedereede
Gpol.: 's Gravenpolder
Gra.: Grauw
Grij.: Grijskerke
Gs.: Goes

H

Ha.: 's Heerarendskerke
Han.: Hansweert
Hdk.: Hoedekenskerke
Hkz.: Heinkenszand
Hlt.: Hulst
Hp.: Hoofdplaat
Hrh.: 's Heerenhoek
Hsd.: Haamstede
Htn.: Hontenisse

I

Ier.: Ierseke

J

Js.: St. Janssteen

K

Kam.: Kamperland
Kb.: Krabbendijke
Kg.: Kortgene
Kn.: Kruiningen
Kod.: Koudekerke
Kpl.: Kapelle-Biezeling
Ks.: Kats
Ktg.: Kloetinge
Ktk.: Kattendijke
Kw.: Koewacht
Kwv.: Kerkwerpe

L

Lam.: Lamswaarde
Lrs.: St. Laurens
Lwd.: Leeuwendorp

M

Mdb.: Middelburg (n.b.: omg.
Mdb. duidt op plattelandsdialect bij de stad, richting Abeele, Veere)
Mdh.: Middelharnis
Mel.: Melissant
Mlk.: Meliskerke
Mtd.: Maartensdijk

N	
Ndp.: Nieuwdorp	Scherp.: Scherpenisse
Ng.: Noordgouwe	Sdb.: Schuddebeurs
Njoos.: Nieuw- en St. Joosland	Sdk.: Schoondijke
No.: Noordwelle	Serk.: Serooskerke (Sch.)
Nss.: Nisse	Sjl.: Serjansland
Ntg.: Nieuwetonge	Sl.: Sluis
Nwk.: Nieuwerkerk	Smd.: Sommelsdijk
Nwn.: Nieuw-Namen	Srd.: Scharendijke
Nz.: Ter Neuzen	Srk.: Serooskerke (W.)
	Sto.: Stoppelsdijk
	Svg.: Sas van Gent
	Svn.: Stavenisse
O	
Obg.: Oostburg	
Odl.: Oudelande	
Odp.: Ouddorp	
Odt.: Oudetonge	
Ogp.: Ooltgensplaat	
Ok.: Oostkapelle	
Ons.: Ossenisse	
Osb.: Oost-Souburg	
Otl.: Oosterland	
Ovm.: Oud-Vosmeer	
Ovz.: Ovezande	
Ow.: Ouwerkerk	
P	
Phi.: St. Philipsland	
Pl.: Philippine	
Po.: Poortvliet	
R	
Rll.: Rilland	
Rns.: Renesse	
Rtm.: Ritthem	
Rtc.: Retranchement	
S	
Sah.: Stad aan 't Haringvliet	
	T
	Tln.: Tolen (stad)
	V
	Vre.: Veere
	Vs.: Vlissingen
	Vwp.: Vrouwenpolder
	W
	Wde.: Waarde
	Wdo.: Westdorpe
	Wkp.: Westkapelle
	Wmd.: Wemeldinge
	Wolf.: Wolfaertsdijk
	Wsb.: West-Souburg
	Wsk.: Wissekerke
	Wtk.: Waterlandskerkje
	Z
	Zdp.: Zuiddorpe
	Zn.: Zonnemaire
	Zr.: Zierikzee
	Zsg.: Zaamslag
	Ztl.: Zoutelande
	Zzd.: Zuidzande

Verwijzingen naar artikelen, woordenlijsten enz.

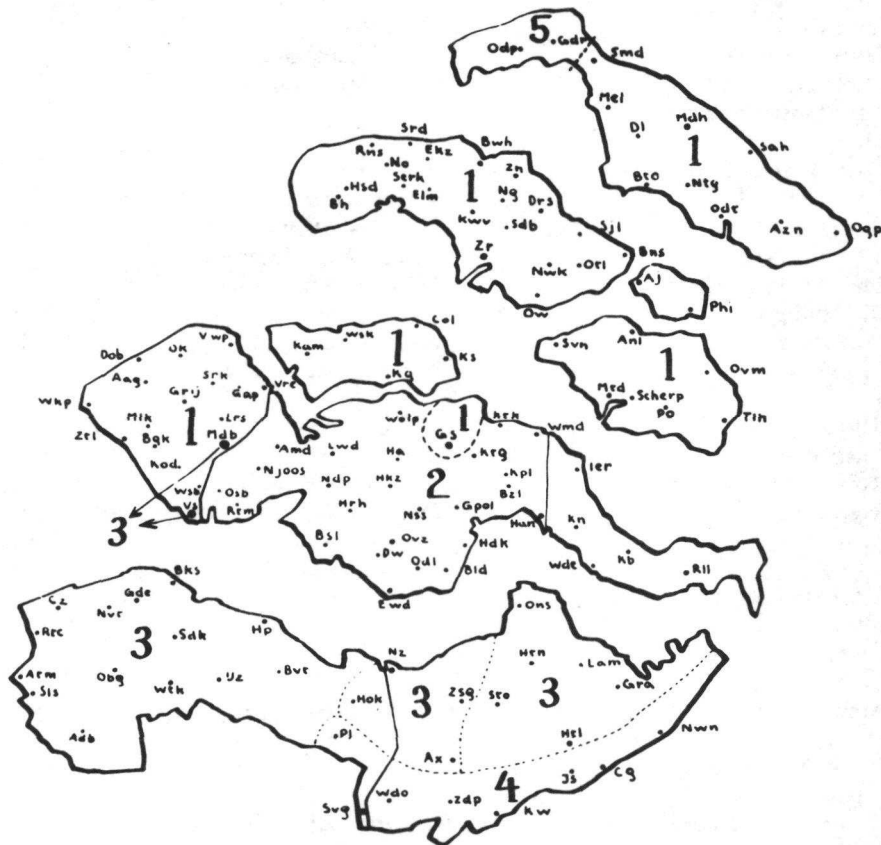
- Arch. Z. Gen.: *Archief Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen*
 Dek.: J. Dek, *Het Kruiningsche Dialect*
 F. en T.: *Folklore en Taal* (F. den Eerzamen, verschenen in Flakkeese Nieuwsbode en Eilandennieuws)
 Kest.: H. M. Kesteloo, *Het Dialect van het platte land van Walcheren, met uitzondering van Arnemuiden en Westkapelle met Zoutelande*. 1917. *hs. Prov. Bibliotheek van Zeeland*
 Stek.: J. J. Steketee, *Zeeuwsch Idioticon voor Zuid-Beveland, hs. Prov. Bibliotheek van Zeeland*

I

A. N. open middenklinker, (zowel oorspronkelijk lange als gerekte, bv. schaa*p*, wa*ter*) treedt behalve vóór *r* op als:

1. lange half open voorklinker, gespeld *ae*¹)
2. lange *i*-klank, gespeld in voorbeelden als *i*, *éé* of *ae*¹)
3. open, al of niet geronde achterklinker, gespeld als *ao*
4. open, al of niet geronde achterklinker voor dentale medeklinkers; voor labiale en velare medeklinkers *au*, gespeld *au*
5. als *i*¹), echter treedt geronde achterklinker, behalve in de gevallen in de noot genoemd, tevens op in de werkwoorden gaan, slaan, staan. De klank nadert tot half-gesloten achterklinker uit oorspronkelijke tweeklank (zie *Klinkers* sub 13). Schrijfwijze in plaatselijke voorbeelden *óó*, soms *oa* (zie nader betr. artikelen blz. 245, 870, 921).

¹ Volgt *i* (j) op de klinker, dan treedt regelmatig geronde achterklinker (*ao*) op: *maoien*, *waoien*, *taoi*, enz.; in zeldzame gevallen ook vóór nasaal, zie o.m. *kaon* (403), *spaon* (902).

II

A. N. open middenklinker vóór *r* treedt op als:

1. lange open voorklinker, gespeld als *ae* (b.v. in *aerde*, *laeræe*)
2. dezelfde klinker als in 1, behalve wanneer deze oorspronkelijk korte *a* was, zoals in baard. In dat geval treedt op geronde achterklinker, gespeld *ao*
3. een stijgende tweeklank, waarvan het tweede deel een open voorklinker is, gespeld als *jae*, behalve wanneer de klinker oorspronkelijk een korte *a* was. In die gevallen heeft gebied 3 dezelfde klank als gebied 2.

III

A. N. *auw*, ontstaan uit lange *a* + *w* treedt op in 1, vooral bij ouderen, als *aeuw* (*êeuw*, *iw*) b.v. *blaeuw*, *graeuw*. Opmerking: zie ook blz. viii r 8 b.

IV

A.N. af (bijwoord, voorvoegsel):

- 1. af is regel
- 2. of is regel
- 1/2 beide komt voor.

A. N. korte *a* vóór / in gesloten lettergreep, zoals in al (= alles, allen), kalf, vallen, hals, treedt op als:

1. lange, meer of minder geronde achterklinker, gespeld als *ao*
2. korte half open achterklinker, gespeld als *o*
3. open achterklinker, gespeld als *a*.

VI

A. N. *e(e)*, ontstaan uit oorspronkelijke tweeklank (b.v. in been, steen, breed) treedt op als:

1. half gesloten voorklinker met naslag, gespeld *êê*.

Opmerking: In het gehele gebied bestaat dus een fonologische oppositie tussen *êê* en de meer gesloten voorklinker [*e*], gespeld *e(e)*, die uit een oorspronkelijk korte *i* of *e* is ontstaan. B.v. *dêêg* (beslag), (brood)deeg tegenover *deeg*, *dege*: volwassen, flink, degelijk.

VII

A. N. *ij* (die ontstaan is uit een oorspronkelijk lange *i*, als in kijken, dijk, enz.) treedt op als:

1. korte gesloten voorklinker, gespeld als *ie*
2. diftong waarvan het eerste element een half open voorklinker of een open achterklinker is, gespeld als *ij* of *ai*
3. lange half open voorklinker, gespeld in voorbeelden als *è*.

Voor uitzonderingen in de positie voor labialen zie kaart XIV; voor lange gesloten voorklinker zie kaart VIII.

VIII

A. N. *ie* (die ontstaan is uit een oorspronkelijke tweeklank, b.v. in lief, vliegen, vriezen, schieten) en A. N. *ii* (die eveneens ontstaan is uit een oorspronkelijke tweeklank, b.v. in kuiken) en A. N. *iu* vóór *r* (eveneens ontstaan uit een tweeklank, b.v. in duur = kostbaar, vuur) treedt op als:

1. lange gesloten voorklinker, vaak met naslag, gespeld als *ie* ; *ie* : ə
  2. treedt niet op
- 1/2 treedt niet meer op.

In de gebieden 1 bestaat een fonologische oppositie tussen korte gesloten voorklinker (*ie*, kaart VII) en lange gesloten voorklinker *ie* : ; *ie* : ə. Dat is niet het geval in het Zeeuwsvlaamse gebied 2 en niet meer in de gebieden 1/2.

A. N. *o(o)* (ontstaan uit een oorspronkelijke tweeklank, b.v. in brood, groot, voor dentale medeklinker) treedt op als:

- 1/3 half open achterklinker met naslag, gespeld *ôô*
2. half open achterklinker, voorafgegaan door een w-achtig element, d.w.z. een stijgende tweeklank
4. halfgesloten of half open geronde voorklinker, gespeld in voorbeelden als *ûû*.

Nota bene: In gebied 3 treedt de half open achterklinker voor dentaal op als de oorspronkelijke klank een korte *o* of *u* was, b.v. in gesloten, boodschap, school (zvw); in de gebieden 1, 2 en 4 bestaat dus een fonologische oppositie tussen half open achterklinker met naslag en half gesloten achterklinker; in gebied 3 is de fonologische oppositie opgeheven en is de *ôô* een allofoon. Zie kaart X.

X

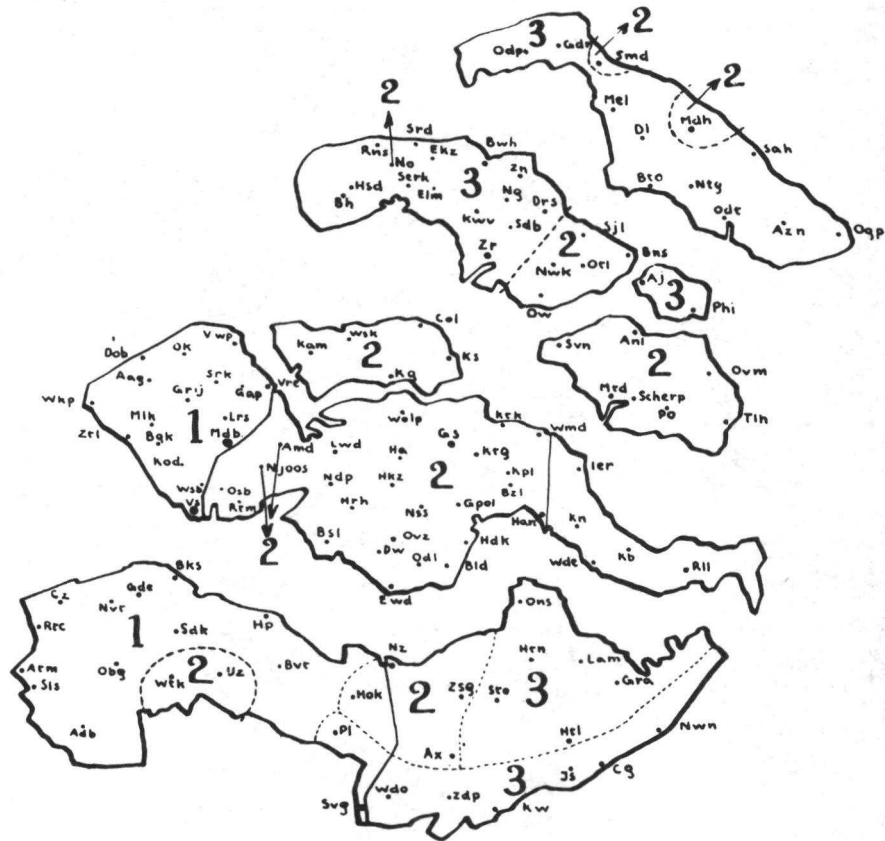
A. N. *o(o)* (die ontstaan is uit een oorspronkelijke tweeklank. b.v. in boom, kopen, oog) voor labiale en velare medeklinker) treedt op als:

1. half open achterklinker met naslag, gespeld *ôô*
2. meer of minder open geronde achterklinker, gespeld *oa*
3. half gesloten geronde achterklinker, gespeld *o(o)*
4. half gesloten of half open geronde voorklinker, in voorbeelden gespeld als *ûû*.

A. N. *o* voor velare nasaal (-ng, -nk) (b.v. in jong, donker) treedt op als:

1. gesloten achterklinker, korte *oe*, gespeld *oe*, regelmatig
2. korte half open achterklinker, gespeld als *o*, daarnaast nog enkele gevallen met *oe*
3. uitsluitend half open achterklinker.

XII

A. N. *oe* (ontstaan uit oorspronkelijke lange *o*) treedt op als:

1. lange gesloten achterklinker, gespeld als *oe*;
2. korte gesloten achterklinker, gespeld als *oe*.

Nota bene: voor dentale medeklinker is deze *oe* vaak langer dan in andere posities.

- A. N. *ui* (uit oorspronkelijke lange *u* (b.v. muis, bruin) treedt op als:
1. korte gesloten geronde voorklinker gespeld als *u(u)*
  2. tweeklank, die overeenkomt met de *ui* van het A. N.

XIV

A. N. *ij* (zie kaart VII) voor labialen, in de woorden: blijven, pijp, twijfelen, vijf en wijf) treedt op als:

1. korte gesloten geronde voorklinker, gespeld *u(u)*
2. diftong, waarvan het eerste element een half open voorklinker of een open achterklinker is, gespeld in voorbeelden als *ij* of *ai*, en als lange half open voorklinker, gespeld in voorbeelden als *è*
3. diftong die overeenkomt met de *ui* van het A. N.

Uitval van r vóór s, st:

1. treedt regelmatig op

2. treedt niet op

1/2 treedt niet meer consequent op.

